

Розділ III. ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ, АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА, АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

УДК 351.741.33:351.746

**ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ
ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ПО ЗАБЕЗПЕЧЕННЮ
ВНУТРІШНЬОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ**

О.І. Нікітенко

Поняття "Економічна безпека" є відносно новим в українському лексиконі. За двадцять років існування України як незалежної держави не сталося бажаного оздоровлення соціально-економічної ситуації. Лише на початку 90-х років стали приділяти увагу й іншим аспектам безпеки: екологічним, економічним, техногенним та природного походження, зростання організованої та транснаціональної злочинності, культурні деградації нації. Важливими факторами забезпечення внутрішньої економічної безпеки в Україні виступають моніторинг та прогнозування елементів, яку їм загрожують, а також попередження і профілактика злочинності.

Ключові слова: *економічна безпека, внутрішня безпека, зовнішньоекономічна діяльність, економічна злочинність, внутрішні загрози, економічна політика, інфляція, "мінімізація" та криміналізація економічної злочинності.*

Понятие "Экономическая безопасность" есть относительно новым в украинском лексиконе. За двадцать лет существования Украины как независимого государства не случилось желаемого оздоровления социально-экономической ситуации. Лишь в начале 90-х годов стали уделять внимание и другим аспектам безопасности: экологическим, экономическим, техногенным и естественного происхождения, роста организованной и транснациональной преступности, культурные деградации нации. Важными факторами обеспечения внутренней экономической безопасности в Украине выступают мониторинг и прогнозирование элементов, которую им угрожают, а также предупреждение и профилактика преступности.

Ключевые слова: *экономическая безопасность, внутренняя безопасность, внешнеэкономическая деятельность, экономическая преступность, внутренние угрозы, экономическая политика, инфляция, "тенизация" и криминализация экономической преступности.*

A concept "Economic security" is relatively new in the Ukrainian lexicon. For twenty years of existence of Ukraine however much the independent state happened the desired making healthy of socio-economic situation. Only at the beginning of 90th began to spare attention and to other aspects of safety: ecological, economic, technogenic and natural origin, growth of the organized and transnational crime, cultural degradations of nation. By the important factors of providing of internal economic security monitoring and prognostication of elements come forward in Ukraine, which it is threatened them, and also warning and prophylaxis of criminality.

Key words: *economic security, internal safety, foreign economic activity, economic criminality, internal threats, economic policy, inflation, "tinzaciya" and kriminalizaciya of economic criminality.*

Поняття "економічна безпека" є відносно новим в українському лексиконі, хоча воно досить поширене та давно використовується у практичній діяльності на Заході. Проблема економічної безпеки вперше викристалізувалася в 30-х роках минулого століття у США. Актуальність цього питання було обумовлене тогочасною потужною світовою кризою і необхідністю напрацювання заходів швидкого реагування на загрози такого масштабу в рамках національної економіки. У 70-х роках минулого століття під поняттям "економічна безпека" почали розуміти найважливіші складові національної безпеки, і досить швидко цей термін набув широкого поширення в економічно розвинутих країнах.

Стратегічними напрямками діяльності держави при переході від командно-адміністративної системи управління економікою до ринкової є: лібералізація економічних відносин, макроекономічна стабілізація, реформування відносин власності через широке роздержавлення та приватизацію майна, формування повноцінної правової бази, орієнтовані на впровадження ринкових механізмів господарювання, підтримка та захист всіх, без винятку, форм власності.

За двадцять років існування України як незалежної держави не сталося бажаного оздоровлення соціально-економічної ситуації. Стан поточних економічних показників свідчить, що проблеми економічної безпеки загострилися у країні в цілому, а також щодо головних її складових - держави, суб'єктів господарської діяльності, людини.

Отже, на сучасному етапі Україні потрібно вирішити комплекс непростих питань, найгострішими з яких є проблема економічної безпеки країни та її громадян, тому ця проблема має постійно перебувати у центрі уваги держави.

В економічній сфері Радянського Союзу проблеми економічної безпеки розглядалися переважно з погляду зовнішньоекономічної діяльності або економічної злочинності. Відповідно до визначення, яке подає політологічний енциклопедичний словник, економічна безпека – це стан, в якому народ може суверенно, без втручання і тиску ззовні визначати шляхи і форми свого економічного розвитку. Слід зазначити, що в цьому визначенні фактично розглядається лише зовнішній бік поняття – незалежність. Існують підходи, які трактують економічну безпеку як забезпечення здатності до виживання країни у випадку стихійних і екологічних лих або за умов національних і світових економічних катастроф. За таких підходів питання економічної безпеки трактується однобічно, тобто її існування пов'язують лише із впливом зовнішніх факторів. Водночас внутрішні чинники, які також суттєво впливають на економічний потенціал, глибоко не досліджуються. Однак руйнівний вплив внутрішніх факторів на всі сфери народного господарства виявився більш масштабним і довгостроковим, ніж вплив зовнішніх факторів [1].

Лише на початку 90-х років стали приділяти увагу й іншим аспектам безпеки: екологічним, прямим і непрямим наслідкам надзвичайних ситуацій техногенного та природного походження, зростанню організованої злочинності, втраті науково-технічного потенціалу, культурній деградації нації тощо. Головною метою стратегії економічної безпеки нашої країни є забезпечення такого економічного розвитку, при якому можливо було б створити умови для розвитку соціально-економічних інтересів громадян України, забезпечення макроекономічної стабілізації, зберігання цілісності держави, що й забезпечать її економічну незалежність. Без забезпечення економічної безпеки неможливо вирішити жодної задачі як у внутрідержавнім так і зовнішньополітичній плані. Державна стратегія повинна забезпечувати:

- рішення внутрішньополітичних, економічних, соціальних задач приймаючи до уваги національні інтереси;
- активний вплив на процесі у світі, які впливають на національні інтереси України;
- підвищення рівня якості життя, забезпечення соціального миру у суспільстві.

Характеристику зовнішніх та внутрішніх загроз економічній безпеці України, як умови які створюють небезпеку життєво важливих економічних інтересів громадян, суспільства та держави. Визначити критерії та параметри які забезпечують національні інтереси в галузі економіки. Формування економічної політики, необхідних механізмів, які улаштовують вплив факторів, які підривають національну економіку. Реалізація державної стратегії повинна здійснюватись через систему показників - макроекономічних, екологічних, демографічних, технологічних та інших. Сучасна ситуація в Україні, безумовно, складається під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. Однак однією з головних причин, що заважає просуванню ринкових перетворень, є відсутність досвіду ефективних механізмів державного регулювання економічних процесів у ринкових умовах. Незважаючи на зовні ринкову форму, стиль роботи виконавчої влади залишається здебільшого адміністративно - командним за суттю. Монетарна політика, навіть за умови успішного збереження стабільного валютного коридору та контролю за грошима, не зможе забезпечити макроекономічної стабільності без фіскального врегулювання, що є важливим засобом реформування. Тобто зменшення розмірів бюджету та його загального дефіциту через очищення від недержавних видатків. Без такої реформи зберегти макроекономічну стабільність неможливо. Дуже важливим є збереження низького рівня інфляції як вирішального компоненту цього процесу. Схоже, що існує певна межа інфляції, зсування нижче якої призводить до ще більшої інфляції, а зростання вище якої також спричинятиме більшу інфляцію, ніж очікувана. Причини економічних проблем суспільства і банківського сектора криються передусім у сфері економіки. Найбільший вплив на банки справляють такі економічні фактори як зменшення обсягів валового національного продукту (3.2%), промислового (1,8%) та сільськогосподарського виробництва (1.9%), дефіцит державного бюджету (6.2 млрд. грн. - 6.7% валового внутрішнього продукту), негативне сальдо торговельного балансу держави(\$2 млрд.) зростання бартеризації економіки, властивість платіжної дисципліни, масове невиконання договорів про сплату боргових зобов'язань, зростання збитковості багатьох підприємств. Отже підсумовуючи все перелічене вище можна зробити висновок, що загрозу економічній безпеці становлять, насамперед, рекомендації та пропозиції щодо, по-перше, недоцільності державного регулювання макроекономічних процесів навіть за допомогою ринкових підойм - ціноутворення, капіталоут-

ворення, валютного режиму, кредитно-інвестиційної політики зовнішньоекономічної діяльності та соціальних пріоритетів; по-друге, форсованих темпів роздержавлення та приватизації, незважаючи на відсутність відповідних умов; по-третє, жорстко ортодоксальної монетарної політики, що позбавляє Уряд можливості здійснювати ефективне регулювання співвідношення між прибутком і собівартістю (і в тому числі – таких складових останньої, як матеріальні затрати, заробітна плата, амортизація тощо) та послужила вагомою причиною руйнування макроекономічних пропорцій процесу відтворення, отже – і поглиблення економічної кризи. Проте в Україні здійснюється не народна, а мафіозна – номенклатурна приватизація – суто символічне перетворення працівників на власників (через отримання приватизаційних майнових сертифікатів), а далі відбувається широкомасштабне розкрадання державної власності. Серйозною загрозою для безпеки держави постають "тінізація" та криміналізація економіки (тіньовий сектор складає до 60% економіки, приблизно 40% населення одержують офіційно переєстровані доходи), які набули великого розмаху, що, по-перше, спричиняє значні збитки вилучення коштів з виробництва та їх направлення на некритичне споживання, а також відплив грошей за межі національного господарського простору України (згідно з оцінками, відповідний показник за роки незалежності сягає 20 млрд. дол.), а по – друге, позбавляє Кабінет Міністрів України можливості легально впливати більш як на половину економічної діяльності в державі, ефективно контролювати перебіг подій в її економічному житті. Проведений аналіз дозволяє стверджувати: в Україні не вдалося створити національну економічну систему, яка б забезпечувала прогресивний розвиток держави, її незалежність у формуванні й здійсненні внутрішньої та зовнішньої політики, у будові громадського суспільства, яке б відповідало сучасним світовим стандартам. Кризові тенденції, що характеризують розвиток економіки України, зумовили визначення внутрішніх загроз для економічної безпеки України як таких, що набагато перевищують небезпеку зовнішніх і можуть призвести до дезінтеграції України, до загальнонаціональних техногенних та екологічних катастроф, соціального вибуху або істотного обмеження можливостей керівництва держави щодо вирішення внутрішніх проблем і дій на міжнародні арени. Отже на сучасному етапі Україні потрібно своєчасно виявити фактори, які підіривають стійкість, соціально-економічну внутрішню безпеку дер-

жави. Коли Україна максимально певно визначить свої головні національні та економічні інтереси, вона зможе оптимально втілити їх у життя, що забезпечить її економічну незалежність та безпеку. Державна стратегія повинна розвивати положення концепції національної безпеки країни, приймаючи до уваги національні інтереси в галузі економіки. Пріоритетним національним економічним інтересом України є її енергетична незалежність, якої можна досягти шляхом створення альтернативної нинішній моделі енергетичного нафти та газу. Через це, Україна 90% цих енергоносіїв постачає з Росії, тому потрібно як найшвидше створити альтернативні системи постачання нафти і газу, забезпечивши себе незалежними джерелами енергоресурсів. Найважливішими для України є одстоювання національних економічних інтересів у фінансовій, банківській та грошовій площинах. Після введення в Україні власної грошової одиниці – гривні ми практично відокремились від російської грошової і банківської систем. Сьогодні ми маємо вирішити головне завдання – зміцнити грошову і банківську систему, ні за яких умов не допустити емісії – ні точковою, ні цільової. Грошва емісія спричинює девальвацію національної валюти, а та в свою чергу – інфляцію. Третя група національних економічних інтересів зосереджена у сфері розвитку українського підприємства, національного малого і середнього бізнесу, приватної власності. Потрібно створити прибуток на теренах Української держави; вкладати зароблені кошти у національне виробництво, а не пограбування та переведення грошей у банки іноземних держав; створення робочих місць і поширення бізнесу в Україні, орієнтація на максимальне використання інтелектуальних досягнень світової інформаційно-технологічної революції. Важливим національним інтересом є здійснення національної кадрової революції: в уряді, на підприємствах ключові позиції мають зайняти національно свідомі кадри, економічно підготовлені, високо освідченні, та ефективні фахівці. Національним зовнішньополітичним інтересам України відповідає рішучіше прагнення якнайшвидше увійти у європейські системи управління та інтеграційні структури. Йдеться про те, що Україна згодом має стати членом Європейського союзу. Майбутнє України – тільки на теренах народного капіталізму, який дасть змогу всім громадянам України реалізувати свої інтереси, сформувати корінну націю як провідну у власній державі, зробити її органічною складовою європейської спільноти. Міри та механізми економічної політики України павині бути направленими на

внутрішнє забезпечення економічної безпеки, як на внутрішніх так і на зовнішніх рівнях. Для досягнення належного рівня економічної безпеки України, влада повинна усвідомити важливість цієї проблеми. Важливими факторами забезпечення економічної безпеки виступають моніторинг та прогнозування елементів, які їм загрожують. Моніторинг має велике значення для економіки перехідного періоду, яка зараз спостерігається в нашій державі, тому що він являє собою оперативну інформаційно – аналітичну систему доглядень за динамікою показників економічної безпеки. Треба здійснювати моніторинг внутрішніх та зовнішніх загроз економічним інтересам суспільства та на Україні цілком, по перше, за допомогою створення інформаційної бази. Але різнококий та об'єктивний моніторинг економіки повинен бути проведеним на базі аналізу конкретних кількісних значень індикаторів економічної небезпеки. Для того, щоб стало можливим реалізувати державну стратегію, треба чітко розробити кількісні та якісні параметри стану економіки. Вихід за ці межі може привести до загрози економічній безпеці, а точніше виразити свій вплив на рівень життя населення (безробіття, диференціація прибутку); стан фінансової та кредитної системи держави; рівень виробничого, природного, науково-технічного потенціалу України; здатність державного механізму адаптуватись к змінам будь-якого характеру (інфляція, дефіцит бюджету, зовнішні та внутрішні борги і т.д.); динаміка валового внутрішнього продукту, показників об'єму та темпу промислового виробництва. При розробці кількісних параметрів треба звернути увагу на те, що показники повинні пристосовуватись не лише до держави в цілому, але також і для кожного її регіону, які будуть включати інтереси держави також. Але економічна безпека України виступає зворотним боком економічного суверенітету та означає поступову втрату народом власності на своє національне багатство, а державою – здатності проводити незалежну політику в інтересах усього населення. Тому треба надавати велике значення всім цим особливостям при розробці стратегії, щодо державної безпеки. З метою відвернення економічної небезпеки, що загрожує державному суверенітету України, необхідно здійснити комплекс заходів по її виходу з глибокої економічної кризи. На нашу думку, слід істотно змінити економічну програму і курс держави за такими основними параметрами. По-перше, треба дотримуватися вимог економічних законів, і насамперед – вартості, грошового обігу, пропорціональності, одержавлення економіки, та ін. Порушення ви-

мог закону вартості призвело до величезного диспаритету цін між промисловістю і сільським господарством, який, у свою чергу зумовив значне руйнування аграрного сектора. Порушення вимог закону грошового обігу викликало велику нестачу готівки (базових грошей), отже – кризу платежів, заборгованість по заробітній платі, і ілюзорну фінансову стабілізацію тощо. По-друге, необхідно відійти від спрощеної консервативної моделі змішаної економіки (тобто від монетаризму) до ліберальної соціал – реформістської, а з точки зору основних напрямів економічної теорії – до кейнсіанства та інституціоналізму. По-третє, важливо перейти до поширення колективних форм власності, і насамперед – трудової колективної власності (на засоби виробництва, створений продукт тощо). На перший погляд, у результаті роздержавлення і приватизації така орієнтація на колективні форми кількісно дотримується. Але частка трудових колективів у власності роздержавлених і приватизованих підприємств не перевищує 20%. Крім того, необдуманною податковою, амортизаційною, кредитною та ін. політикою руйнується колективна власність на створений продукт (оскільки через механізм оподаткування у підприємств вилучається до 90% прибутків), що унеможлиблює реалізацію колективної власності й на засоби виробництва. Це означає що замість однієї форми економічної залежності в Україні сформувалась інша, більш замаскована. По-четверте, слід здійснити комплекс заходів по стимулюванню платоспроможного попиту населення, і насамперед - за рахунок істотного підвищення заробітної плати. Це, водночас, означатиме дотримання вимог закону попиту і пропозиції. По-п'яте, треба сформувати належний інвестиційний клімат. По-шосте, необхідно проводити конструктивні структурні реформи. По-сьоме, важливо розбити науково обґрунтовану промислово політику, чітко визнавши національні пріоритети в цій сфері. Відсутність дійової промислової політики унеможлиблює припинення катастрофічного падіння виробництва, проведення назрілої структурної перебудови господарського комплексу, розв'язання проблем вдосконалення управління його галузями, підтримання незалежного рівня обороноздатності держави, розвитку інтеграційних і коопераційних процесів, вихід з енергетичної кризи, збереження науково-технічного потенціалу, запобігання дальшому руйнуванню навколишнього середовища, підвищення добробуту населення. По-восьме, слід посилити роль держави у банківській системі шляхом створення державних спеціалізованих банків (земельних, інвестиційних та ін.),

помітного здешевлення на цій основі кредитів, їх направлення для структурної перебудови та вирішення інших проблем (як відомо комерційний банк України зосередили в своїх руках близько 75% кредитного ринку, що значно симулює подорожчання кредитів). Подев'яте, необхідно розпочати відродження села і проводити виважену аграрну політику. Тому для досягнення належного рівня економічної безпеки України необхідним є відповідне повідомлення важливості цієї проблеми на рівні вищого політичного і економічного керівництва держави. Характеризуючи специфіку, виявляючи сутнісні характеристики економічної безпеки, передусім варто акцентувати увагу на її "включеність" у загальну систему національної безпеки. Національна безпека накопичує всю сукупність превентивних заходів економічного, технологічного, військово-політичного, правоохоронного, дипломатичного та іншого характеру, що розроблені стосовно тих чи тих загроз, як з урахуванням поточного часу, так і в розрахунку на перспективу. Внутрішня економічна безпека - різнопланова і багаторівнева проблема, що охоплює всі сфери життєдіяльності й має потребу в науково обґрунтованій концепції, розрахованій на тривалу історичну перспективу.

Об'єктами внутрішньої економічної безпеки виступають як економічна система загалом, так і її різні складові: природні багатства, виробничі і невиробничі фонди, нерухомість, фінансові ресурси, господарські структури, сім'я, окрема особистість тощо.

Суб'єктами внутрішньої економічної безпеки виступають держава та її інститути (міністерства, відомства, податкові й митні органи, біржі, фонди і страхові компанії), а також підприємства, установи й організації як державного, так і приватного сектора економіки. До речі, в Конституції України чітко зазначено, що поряд із захистом суверенітету і територіальної цілісності України забезпеченням її економічної безпеки є найважливішою функцією держави і справою всього українського народу.

Правоохоронні органи утворюють певним чином відособлену за ознакою професійної діяльності самостійну групу органів держави, що мають чітко визначені завдання та виконують певні правоохоронні функції. Мета, завдання та функції правоохоронних органів у цілому полягають у забезпеченні законності та правопорядку в усіх сферах життєдіяльності нашої країни. Щодо забезпечення економічної безпеки, то діяльність правоохоронних органів у цій сфері здебільшого зводиться до боротьби з економічною злочинністю - запобігання та викриття правопорушень у всіх галузях економіки України.

Використана література:

1. Користін О., Барановський О., Герасименко Л. та ін. Економічна безпека: Навч. посіб.; за ред. Джузи О. – К.: Алерта ; КНТ ; Центр учбової літератури, 2010. – 368 с.

УДК 342.98

Б.П. Онищенко

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ**ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПОСАДОВИХ ОСІБ****■ АПАРАТУ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ**

Зміст інституту правової відповідальності посадових осіб апарату органів виконавчої влади розкривається в управлінських взаємовідносинах як певний вплив на людей, що працюють у цих організаційних структурах. З метою з'ясування зазначеного впливу, необхідно розглянути роль і місце посадових осіб в управлінському процесі органів виконавчої влади.

Ключові слова: *послдовп особа, апарат управління, відповідальність посадових осіб, органи виконавчої влади.*

Содержание института правовой ответственности должностных лиц аппарата органов исполнительной власти раскрывается в управленческих взаимоотношениях как определенное влияние на людей, которые работают в этих организационных структурах. Чтобы выяснить содержание соответствующего влияния, нужно рассмотреть роль и место должностных лиц в управленческом процессе органов исполнительной власти.

Ключевые слова: *должностное лицо, аппарат управления, ответственность должностных лиц, органы исполнительной власти.*

The table of contents of institute of legal responsibility of public servants of vehicle of organs of executive power opens up in administrative mutual relations as certain influence on people which work in these organizational structures. To find out maintenance of the noted influence, it is needed to consider a role and place of public servants in the administrative process of organs of executive power.

Key words: *public servant, management vehicle, responsibility of public servants, organs of executive power.*

Постановка проблеми. Сьогодні на значну увагу заслуговує питання юридичної відповідальності посадових осіб. Ця проблема має не тільки суто теоретичне, а й практичне значення, що зумовлено